

ROLNICTWO I PRZEMYSŁ STOWARZYSZENIA NARODÓW AZJI POŁUDNIOWO-WSCHODNIEJ (ASEAN)*

Mamadou Wague

Instytut Studiów Regionalnych i Globalnych Uniwersytetu Warszawskiego w Warszawie
Dyrektor: prof. dr hab. Mirosława Czerny

Słowa kluczowe: integracja gospodarcza, region Azji i Pacyfiku, kraje pozaeuropejskie, stosunki międzynarodowe

Key words: economic integration, Asia Pacific country non-European, international relations

S y n o p s i s. Celem opracowania jest przedstawienie zarysu tematyki związanej z szeroko pojętymi kwestiami rolnictwa, leśnictwa, przemysłu i gospodarowania zasobami naturalnymi w krajach Stowarzyszenia Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN – The Association of Southeast Asia Nations). ASEAN to bardzo ciekawy przykład regionalnego ugrupowania integracyjnego w krajach pozaeuropejskich, które w rozwoju zwraca uwagę na różne dziedziny gospodarki, w tym na rolnictwo, leśnictwo i gospodarowanie zasobami naturalnymi. Dla różnych ugrupowań integracyjnych w świecie tematyka związana z polityką zarządzania zasobami naturalnymi jest niezwykle ważna. Dotyczy to także krajów członkowskich ASEAN.

WSTĘP

Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej (ASEAN) powstało w 1967 roku. Przedstawiciele pięciu krajów: Indonezji, Filipin, Singapuru, Tajlandii i Malezji podpisali w Bangkoku deklarację powołującą do życia stowarzyszenie regionalne, które za cel stawiało sobie przede wszystkim promocję rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego na drodze współpracy, zabezpieczanie stabilności politycznej i ekonomicznej w regionie oraz stworzenie forum do pokojowego rozwiązywania wewnątrzregionalnych problemów [Lawacz 1991]. Sukcesy krajów członkowskich na polu gospodarczym oraz obawa przed izolacją pozostałych państw regionu spowodowały, że w kolejnych latach stowarzyszenie zaczęło się stopniowo rozrastać. W 1984 r. kolejnym członkiem ASEAN stało się Brunei, a w lipcu 1995 r. Wietnam. Od 1997 r. członkostwo w organizacji uzyskały Laos i Birma, a niecałe dwa lata później, w kwietniu 1999 r. w skład ASEAN weszła Kambodża. W ten sposób wszystkie kraje Azji Południowo-Wschodniej znalazły się w ramach wspólnej organizacji.

Na początku istnienia ASEAN efekty współpracy gospodarczej nie były zadowalające. Struktura organizacji była nieefektywna, a zaangażowanie poszczególnych krajów członkowskich w funkcjonowanie stowarzyszenia było ograniczone. Notowany sukces gospo-

* The Association of Southeast Asia Nations

darczy na tle integracji regionalnej i gospodarczej w Europie, powstanie Unii Europejskiej i strefy euro stały się siłą napędową, która rozbudziła pod względem organizacyjnym wiele regionów świata m.in. odrodzenie się ASEAN w Azji, powstanie MERCOSUR¹ w Ameryce Południowej, ECOWAS² w Afryce Zachodniej. Tworzenie ugrupowań regionalnych w krajach rozwijających się można traktować jako reakcję na globalizację.

ASEAN jest jednym z największych i najprężniej działających ugrupowań regionalnych skupiających kraje rozwijające się. Cały jego obszar można zaliczyć do rejonów strategicznych świata ze względów geopolitycznych, a kraje członkowskie ASEAN budują swoją pozycję światową zarówno na zasobach politycznych, ludnościowych, jak i gospodarczych. Organizacja ta stanowi niezwykle interesujący przykład regionalnego ugrupowania integracyjnego w krajach pozaeuropejskich.

CELE I METODY BADAŃ

ASEAN działalnością obejmuje różne gałęzie gospodarki, w tym także rolnictwo, leśnictwo i gospodarowanie surowcami naturalnymi. Celem opracowania jest przedstawienie roli rolnictwa i przemysłu w krajach ASEAN. W pracy dokonano analizy danych faktograficznych, chronologicznych i gospodarczych. Wykorzystano materiały źródłowe (oficjalna strona internetowa ASEAN), opracowania naukowe (podręczniki akademickie, czasopisma, artykuły, zestawienia statystyczne) oraz inne dostępne pomoce (atlas geograficzny, encyklopedia, itp.). Osiągnięcia przemysłu przetwórczego krajów ASEAN dotyczą przede wszystkim surowców roślinnych i zasobów surowców mineralnych.

ZASOBY NATURALNE I PRODUKCJA ROLNICZA ASEAN

Południowo-Wschodnia Azja nadal postrzegana jest jako region surowcowy. Najważniejszym wydobywanym surowcem jest ruda cyny, eksploatuje się także duże ilości miedzi, wolframu, niklu i innych metali, jednak nie ważą one tyle, co cyna. Ponad 40% światowych zasobów cyny znajduje się w Tajlandii, Malezji, Indonezji oraz w mniejszym stopniu – w Wietnamie i Laosie, zaś ASEAN dostarcza ponad 60% światowej produkcji cyny. Wybudowane w Brunei, Malezji (Sarawak) i Indonezji w latach 70. XX wieku kompleksy skraplania gazu uczyniły z Południowo-Wschodniej Azji największego na świecie eksportera gazu ziemnego w postaci ciekłej (dostawy prawie wyłącznie do Japonii). Indonezja, Malezja, Brunei i Tajlandia wykorzystują także zasoby ropy naftowej. Szczegółowe informacje dotyczące zasobów naturalnych i głównych gałęzi przemysłu państw ASEAN przedstawiono w tabeli 1.

¹ MERCOSUR (*Mercado Comun del Sur*) – Wspólny Rynek Południa, to międzynarodowa organizacja gospodarcza, powstała w 1991 roku, której krajami członkowskimi są: Argentyna, Brazylia, Paragwaj, Urugwaj, Wenezuela (od 2005 r. członkostwo niepełne). Państwa stowarzyszone, które korzystają ze strefy wolnego handlu, ale nie biorą udziału w unii celnej, to: Chile, Peru, Boliwia, Ekwador, Kolumbia. Obserwator: Meksyk.

² ECOWAS (*Economic Community of West African States*) – Wspólnota Gospodarcza Państw Afryki Zachodniej jest regionalną organizacją zrzeszającą 15 krajów Zachodniej Afryki, która powstała w 1975 roku.

Tabela 1. Charakterystyka zasobów naturalnych i gałęzi przemysłu w krajach ASEAN

Kraj	Rodzaj zasobów naturalnych i główne gałęzie przemysłu
Birma	ropa naftowa, gaz ziemny, rudy metali, srebro, szafiry i rubiny; przemysł petrochemiczny i metalowy oraz spożywczy, włókienniczy i drzewny.
Brunei	ropa naftowa, przemysł petrochemiczny, lekki, drzewny, chemiczny (kaczuk).
Filipiny	miedź, nikiel, kobalt, srebro, złoto, rudy chromu, cynku, fosforyty, ropa naftowa; przemysł przetwórczy, elektroniczny, elektryczny, odzieżowy, rolno-spożywczy, materiałów budowlanych, petrochemiczny i drzewny.
Indonezja	ropa naftowa, gaz ziemny, węgiel, boksyty, rudy żelaza, cyny, miedzi; przemysł materiałów budowlanych, chemiczny, elektroniczny i środków transportu.
Kambodża	sól kamienna, fosforyty, kamienie szlachetne i rudy żelaza; słabo rozwinięty przemysł – małe fabryki kaczuku, tartaki i zakłady przemysłu spożywczego.
Laos	węgiel kamienny, rudy metali (cyny, miedzi, ołowiu), złoża potasu, kamienie szlachetne; przemysł ograniczony do przetwórstwa płodów rolnych na potrzeby kraju. Jeden z największych plantatorów i eksporterów maku i opium w Azji.
Malezja	cyna, boksyty, rudy żelaza, miedzi, gaz ziemny i ropa naftowa; przemysł elektrotechniczny i elektroniczny oraz spożywczy; jeden z szybciej rozwijających się krajów Azji Południowo-Wschodniej, duży udział przemysłu zatrudniającego 2/3 ludności zawodowo czynnej.
Singapur	przemysł elektrotechniczny i elektryczny, stoczniowy, maszyn górniczych oraz petrochemiczny i tekstylny, chemiczny, farmaceutyczny, fotooptyczny i spożywczy.
Tajlandia	rudy cyny, wolframu, antymonu, manganu, a także złoża gazu ziemnego i węgla brunatnego; uprawa maku do produkcji heroiny i opium; przemysł elektroniczny, gumowy, chemiczny, samochodowy, włókienniczy, drzewny, spożywczy.
Wietnam	węgiel kamienny, ropa naftowa i gaz ziemny, węgiel, rudy różnych metali; przemysł włókienniczy, spożywczy, chemiczny, metalowy, cementowy, hutniczy, odzieżowy, drzewny.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Przeglądowy ... cz. 1, 2, 2000, Popularna ... 2001, Geograficzny ... 1995*].

Spośród surowców roślinnych niekwestionowaną rolę odgrywa produkcja kaczuku i kopry. W tabeli 2. przedstawiono głównych producentów surowców rolniczych spośród krajów ASEAN, natomiast w tabeli 3. zestawiono wielkość produkcji wybranych surowców rolniczych krajów ASEAN na tle produkcji światowej.

Z danych przedstawionych w tabeli 3. wynika, że w 2008 r. ASEAN produkowała 41 mln ton oleju palmowego, co stanowiło 87% produkcji światowej. Największymi producentami oleju palmowego na świecie są Malezja i Indonezja. Rentowność produkcji palmy oleistej jest kilkakrotnie wyższa od produkcji kaczuku, co zachęca rolników do karczowania lasów tropikalnych i zastępowania starej plantacji kaczuku plantacjami palmowymi. Drugim ważnym surowcem roślinnym krajów ASEAN jest kaczuk naturalny, którego produkcja w 2008 roku wyniosła ponad 8 mln ton, czyli 79% produkcji światowej. Ponadto w regionie rozwinięta jest plantacyjna uprawa kakao i kawy. Produkcja kawy jest przykładem dywersyfikacji produkcji rolnej przeznaczonej na eksport, która została zapoczątkowana w latach

Tabela 2. Wiodący producenci najważniejszych surowców roślinnych w krajach ASEAN

Rodzaj surowca	Główni producenci surowców rolnych
Kauczuk	Malezja, Indonezja, Tajlandia, Filipiny, Wietnam
Palma oleista	Malezja, Indonezja, Tajlandia,
Kopra	Filipiny, Indonezja, Malezja, Wietnam, Tajlandia
Orzechy kokosowe	Indonezja, Filipiny, Malezja, Tajlandia, Wietnam
Ananasy	Tajlandia, Filipiny, Wietnam, Indonezja, Malezja
Maniok	Tajlandia, Indonezja, Wietnam, Filipiny
Banany	Filipiny, Tajlandia, Indonezja, Wietnam
Orzeszki ziemne	Indonezja, Birma
Herbata	Indonezja, Wietnam, Laos
Kakao	Malezja, Indonezja
Kawa	Filipiny, Indonezja
Ryż	Wietnam, Tajlandia, Birma

Źródło: [Rocznik statystyczny ASEAN 2003].

Tabela 3. Produkcja wybranych surowców roślinnych w ASEAN na tle produkcji światowej w 2008 r.

Rodzaj produkcji	Produkcja światowa [mln ton]	Produkcja ASEAN [mln ton]	Udział ASEAN w produkcji światowej [%]
Oleje palmowe	41,3	36,0	87
Kauczuk naturalny	10,6	8,3	79
Orzechy kokosowe	60,7	38,3	63
Ananasy	19,3	6,7	35
Zboża	2 520,7	225,8	9
w tym: ryż	685,9	190,5	28
Maniok	232,5	62,7	27
Kakao	4,3	0,8	20
Banany	93,4	18,1	19
Mango i gujawa	34,9	5,7	16
Fasola	20,4	3,2	16
Herbata	3,9	0,4	11
Cukier	1 736,3	150,7	9
Orzeszki ziemne	38,2	2,5	7
Mięso	277,8	14,1	5
Pomarańcze	68,6	3,4	5
Jaja kurze	61,2	3,2	5
Słodkie ziemniaki	106,5	4,0	4
Kukurydza	826,2	34,8	4
Kawa	8,2	0,3	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Rocznik statystyczny FAOSTAT OAA 2011].

60. XX wieku. Ważną dla regionu jest produkcja tapioki, czyli mączki z manioku, która jest podstawowym źródłem wyżywienia ludności wiejskiej. Ponadto, kraje ASEAN wytwarzają około 225 mln ton zbóż, czyli 9% światowej produkcji. Spośród zbóż, 190 mln ton to produkcja ryżu, co daje drugie miejsce ugrupowaniu (po Chinach) w jego produkcji na świecie. ASEAN jest eksporterem netto ryżu. W produkcji bananów światową rolę, spośród państw ASEAN, odgrywają jedynie Filipiny. Ponad 2/5 światowej produkcji ananasów pochodzi z tego regionu. W krajach należących do stowarzyszenia w ostatniej dekadzie obserwowano wzrost produkcji kawy, herbaty i kakao, a także ich udziału w eksporcie. Szczególnie zwiększa się powierzchnia uprawy kakaowca w Malesji. Innym ważnym surowcem eksportowym jest drewno. Tradycje handlu drewnem z regionu są długie i sięgają XVI wieku. Od XVI do XVIII wieku floty brytyjska i francuska powstawały w dużym stopniu z drewna birmańskiego, zaś poważne wytrzebiecie lasów na Filipinach wiąże się z nadmierną ich eksploatacją na cele armady hiszpańskiej. Birma i Tajlandia zdominowały światowy eksport drewna tekowego, a Indonezja, Malesja, Filipiny dostarczają cennych gatunków drewna twardego.

W 2001 roku w strukturze rozdysponowania produktów rolniczych ASEAN największy udział stanowiły kraje stowarzyszenia, czyli rynek wewnętrzny (21,6%), pozostałymi znaczącymi odbiorcami produktów były Japonia (17,1%), Stany Zjednoczone (13,6%), kraje Unii Europejskiej (13,3%), zaś kolejne kraje, to Chiny (5,0%) i Indie (4,0%) [*Rocznik statystyczny ASEAN 2003*].

ROZWÓJ TERENÓW WIEJSKICH I LIKWIDACJA UBÓSTWA

W październiku 2004 roku ministrowie odpowiedzialni za resorty rozwoju terenów wiejskich i przeciwdziałania ubóstwu ASEAN zaakceptowali nowy plan działania na lata 2004-2010. Plan ten określił priorytety rozwojowe ludności wiejskiej m.in.: poprawę dochodów, zatrudnienie, ochronę socjalną, ochronę środowiska naturalnego, współpracę rozwojową, dostępność do informacji, decentralizację, udział lokalny, wymianę i udzielanie informacji oraz zaangażowanie specjalistów i wolontariuszy w rozwój obszarów wiejskich [*Raport ASEAN 2004-2005*].

Dzielenie się wiedzą o strategiach realizowanych w celu wzmocnienia udziału społeczności w rozwoju wsi i redukcji ubóstwa jest kontynuowane w ramach Programu Banku Światowego ds. Lokalnego Udziału w Redukcji Ubóstwa Terenów Wiejskich ASEAN. Powołano zespół specjalistów z państw członkowskich ASEAN, który przygotował dla poszczególnych krajów propozycje i metody działań. Głównym celem tych działań była odbudowa aktywności społeczności wiejskich, która może przyczynić się do redukcji ubóstwa, i polepszenie przepływu informacji między władzami centralnymi i lokalnymi. Postępy w działaniach zespołów z poszczególnych krajów były przedstawiane na wielu wideokonferencjach przygotowywanych pod egidą Banku Światowego w 2004 roku. Ponadto, zespoły te w 2004 r. dla umocnienia strategii walki z ubóstwem na wsi zapoznawały się z działaniami, propagowaniem idei i doświadczeń międzynarodowych organizacji, takich jak: ADB, FAO, UNDP, ESCAP, JICA, USAID, AUSAID oraz IFAD³ (Międzynarodowy

³ ABD – Asian Development Bank, FAO – Food and Agriculture Organization of the United Nations, UNDP – United Nations Development Programme, ESCAP – United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, JICA – Japan International Cooperation Agency, USAID – United States Agency for International Development, AusAID – The Australian Government's overseas aid program, IFAD – International Fund for Agricultural Development.

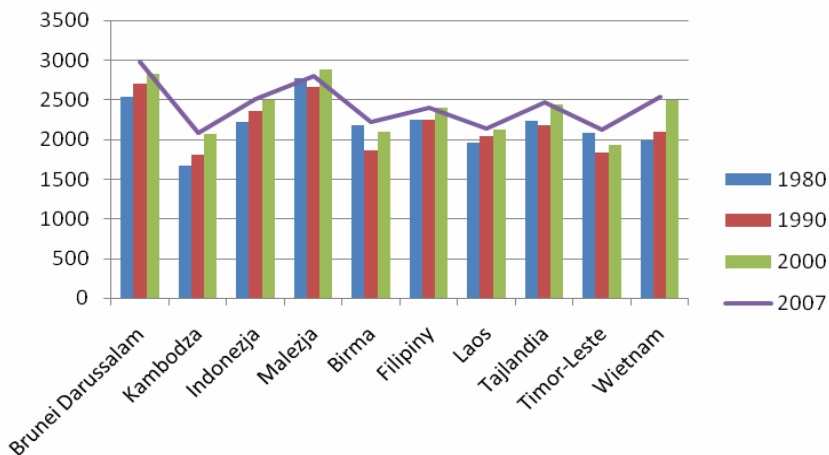
Fundusz dla Rozwoju Rolnictwa). Uczestnicy stworzyli listę potrzebnych szkoleń, a Tokijskie Centrum Nauczania Rozwoju zgodziło się współpracować z ASEAN, aby zapewnić serię tematycznych wideokonferencji w ramach szkoleń.

WALKA Z NIEDOŻYWIENIEM

Niedożywienie jest podstawowym problemem nie tylko humanitarnym, ale także gospodarczym, społecznym i politycznym. Plany działania dotyczące problemu żywności nie mogą opierać się tylko na transferze żywności z krajów i regionów posiadających jej nadwyżki do krajów, w których występuje jej niedobór. Chociaż międzynarodowy transfer żywności stanowi konieczny element, to jednak należy szukać trwalszego rozwiązania problemu niedożywienia. Może nim być zastosowanie zasady bardziej samowystarczalnego rozwoju, w ramach której każdy kraj czy grupa krajów musi dążyć do samowystarczalności w produkcji żywności, by móc zaspokoić swoje podstawowe potrzeby w zakresie żywności. Wymaga to przyjęcia pełnej odpowiedzialności za produkowanie dla siebie żywności i zmniejszenie do minimum swej zależności od innych krajów w zakresie zaspokajania podstawowych potrzeb. W wielu przypadkach konieczne jest wprowadzenie reform strukturalnych dotyczących rozwoju rolnictwa, zarówno gospodarczych, jak i politycznych oraz społecznych. Najważniejszą sprawą jest zwiększenie w tych krajach produkcji żywności. Jeśli chodzi o transfery żywności należy zadbać o to, by nie wpływały one niekorzystnie na ceny otrzymywane przez rolników, by poziom cen działał jako bodziec. Potężnym bodźcem wzrostu produkcji żywności mogą być transfery kapitałów dla budowania systemów nawadniania. W krótkim okresie szczególnie ważne są próby zmniejszenia marnotrawstwa żywności, będącego rezultatem chorób roślin, występowania szkodników, wadliwego magazynowania i nieodpowiedniego transportu. Należy zapewnić przeniesienie odpowiednich technologii z krajów rozwiniętych i opracować nowe techniki przystosowane specjalnie dla tych krajów. Ważne jest, by stworzyć warunki skłaniające do ograniczenia przyrostu ludności w regionach najbardziej przeludnionych.

Warto wspomnieć, że w czasach kolonialnych sprawa wyżywienia była drugorzędna. Kolonizatorzy zainteresowani byli przede wszystkim rozwojem dochodowych produkcji roślin przemysłowych, wytwarzanych na potrzeby rynku metropolii. Produkcja zbóż, roślin okopowych czy strączkowych dla zaspokajania potrzeb lokalnych były mniej ważne. Obecnie obserwuje się podobną tendencję w Tajlandii, w której następuje przestawianie z pracochłonnej uprawy ryżu (pozostaje jedynie uprawa na potrzeby własne) na uprawy bardziej dochodowe. Ograniczenie produkcji zbóż może mieć duże konsekwencje dla ludności wiejskiej o niskich dochodach. Nie należy także zapominać o olbrzymiej presji demograficznej, wywołanej przez migrację ludności wiejskiej do miast. Obserwuje się tendencję malejącej liczby producentów żywnościowych a stale rosnącej liczby konsumentów. Dawny rolnik (producent dostarczający nadwyżki żywnościowe na rynek) w mieście staje się wyłącznie konsumentem pełnym nadziei na lepszą jakość życia niż na wsi. Na rysunku 1. przedstawiono dzienne spożycie energii w krajach ASEAN oprócz Singapuru.

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Wyżywienia i Rolnictwa średnie dzienne zapotrzebowanie na kalorie dla dorosłych kobiet wykonujących pracę umiarkowaną wynosi 2400-2800 kalorii, natomiast dla dorosłych mężczyzn wykonujących pracę umiarkowaną – 2800-3000. Od roku 1980 do 2007 roku w krajach ASEAN średnia wielkość energetyczna spożycia żywności na jednego mieszkańca zwiększyła się z 2267 do

Rysunek 1. Poziom dziennego spożycia energii w kaloriach w krajach ASEAN (bez Singapuru) w latach 1980-2007

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Rocznik statystyczny FAOSTAT OAA 2011].

2580 kalorii. Jednak mimo jej wzrostu, spożycie wartości energetycznej żywności znacznie odbiega od ustalonych norm światowych. W latach 1980-2007 najmniejsze spożycie energii w żywności miało miejsce w Kambodży (1660, 1830 i 2083 kalorii), natomiast największe w Maleszji (w 1980 r. – 2743, w 2000 r. – 2947 kalorii). W Singapurze w 1990 roku wynosiło ono 3114 kalorii [FAOSTAT OAA 2011].

KIERUNKI WSPÓŁPRACY ROLNICTWA, LEŚNICTWA I PRZEMYSŁU W ASEAN

Współpraca w sektorze rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego między państwami ASEAN została zapoczątkowana w 1969 roku, czyli dwa lata po powstaniu tej organizacji. W 1977 roku w związku ze wzrostem popytu na produkty leśne zakres współpracy w dziedzinie rolnictwa został rozszerzony o leśnictwo. Głównym polem działania ASEAN w zakresie rolnictwa i leśnictwa jest zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w krajach członkowskich. W tym celu wprowadzono w życie wspólne przedsięwzięcie dla rozwoju efektywności gospodarowania w sektorze rolniczym i leśnym. Od wielu lat regionalne i krajowe instytucje ASEAN organizują szkolenia dla rolników i leśników oraz kursy doskonalenia zawodowego na wsi dla ludności nierolniczej. Tworzy się niezbędne warunki dla zaopatrzenia gospodarstw rolnych w środki produkcji i aplikację metod agrotechnicznych zwiększających wydajność produkcji roślinnej, zwierzęcej (w tym rybnej) i leśnej [Raport ASEAN 2004-2005].

Głównym obszarem współpracy w sektorze rolniczym jest wzmocnienie wymiany doświadczeń i dobrej praktyki między członkami w celu zwiększenia produktywności ziemi i konkurencyjności ASEAN na świecie. Innym ważnym zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w regionie oraz obrona wspólnej polityki rolnej regionu na forach międzynarodowych.

W 1993 roku w Bandar Seri Begawan na poziomie ministerialnym zostały przyjęte priorytety w zakresie rolnictwa, leśnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego. Od 1999 r. do 2004 r. ASEAN wprowadziło w życie *Strategic Plan of Action (SPA) – Strategiczny*

Plan Działania, w którym określono sześć priorytetowych działań, a mianowicie:

1. Wzmacnianie współpracy w dziedzinie produkcji żywnościowej w regionie.
2. Zwiększanie konkurencyjności gospodarki żywnościowej i produktów rolnych ASEAN.
3. Poprawa współpracy i wezwanie do rozwiązania nadchodzących problemów regionalnych i globalnych.
4. Rozwój, wymiana doświadczeń i adaptacja nowych technologii.
5. Wspieranie inwestycji sektora prywatnego w rolnictwie.
6. Zarządzanie zasobami naturalnymi, prowadzenie zrównoważonego rozwoju oraz racjonalne zagospodarowanie odpadów rolnych.

W sektorze leśnictwa ASEAN wyszczególnił konieczność realizacji pięciu następujących strategicznych celów:

1. Zarządzanie leśnictwem zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.
2. Wzmocnienie współpracy między krajami członkowskimi i wspólne działania w sprawach leśnictwa w kontekście regionalnym i globalnym.
3. Promocja handlu produktami leśnymi i zwiększenie udziału własności prywatnej w sektorze leśnym.
4. Zwiększenie efektywności produktów leśnych.
5. Rozwój zasobów ludzkich w środowisku wiejskim i budowanie zaplecza technicznego (szkoły leśne, centrum badań i zaopatrzeń).

Zgodnie z założeniami planu strategicznego ASEAN wprowadziło szereg projektów w dziedzinach żywności, rolnictwa i leśnictwa. Następnym tych projektów były różnorakie działania: od wymiany informacji o zasobach naturalnych i doświadczeń w agrotechnice oraz wzrostu wydajności głównych produktów regionalnych (ryżu, kukurydzy, soi i cukru) aż do posługiwania się technologiami produkcyjnymi w celu zwiększenia efektywności w produkcji roślinnej, inwentarza żywego, rybołówstwa oraz leśnictwa.

W stowarzyszeniu współpraca w zakresie żywności, rolnictwa i leśnictwa jest prowadzona za pośrednictwem ministrów rolnictwa i leśnictwa ASEAN (AMAF), którzy wspierani są przez Porozumienie Wyższych Urzędników (*Senior Officials Meeting – SOM*). Pod egidą SOM działa kilka stałych, dodatkowych urzędów zarządzających poszczególnymi sektorami. Zespoły do zadań specjalnych oraz grupy ekspertów działające pod kontrolą SOM decydują o podjęciu i wdrożeniu działań w poszczególnych okresach. Priorytetowy *Strategiczny Plan Działania* został zrealizowany w latach 1999-2004. Zanim wygasł, we współpracy w zakresie żywności, rolnictwa oraz leśnictwa, poczynione zostały przygotowania do sformułowania nowego planu, którego założenia były wprowadzane w latach 2005-2009. W ramach ćwiczeń wszystkie Sektorowe Grupy Zadaniowe (*Sectoral Working Groups*) przeprowadziły przegląd swoich działań i oceniły swoje osiągnięcia w okresie poprzednich pięciu lat. Przeglądowi działań towarzyszyły projekty badawcze, które dostarczyły wstępnych wyników do ustalenia planu na lata 2005-2009 w dziedzinie żywności, rolnictwa i leśnictwa. Te wstępne badania wraz z konsultacjami i spotkaniami urzędników technicznych ASEAN pozwoliły na sformułowanie wniosku, że całościowa współpraca w ramach ASEAN w zakresie rolnictwa i leśnictwa przyniosła skutki zgodne z pierwotnymi założeniami. Przegląd ujawnił również, że założenia strategiczne, jakie zostały postanowione w pierwszym planie (1999-2004) były ciągle aktualne i odpowiadały trendom i zagadnieniom współpracy na kolejny pięcioletni okres. Specjalne spotkanie SOM-AMAF w sierpniu 2004 roku w Malezji potwierdziło, że współpraca ASEAN w dziedzinie wyżywienia, rolnictwa i leśnictwa realizuje założenia strategiczne, które były kontynuowane razem z innymi działaniami. Wszystkie sektorowe zespoły zadaniowe ASEAN otrzymały za zadanie opracowanie szczegółowych programów

działań w poszczególnych obszarach. Obecnie dalsza faza planu jest realizowana razem z Planem Działań (*Plan of Action – POA*), w którym określona jest wizja ASEAN do 2020 r.

Wśród siedmiu głównych celów, które przyjęto w dokumencie założycielskim stowarzyszenia były wzrost gospodarczy, postęp społeczny oraz rozwój współpracy kulturalnej. Przez pierwsze lata funkcjonowania ASEAN służyło przede wszystkim celom politycznym. M.in. skutecznie przyczyniło się do odbudowy przyjaznych relacji między Malezją a Indonezją, wzmocniło sojusz Tajlandii (zaangażowanej w konflikt wietnamski) z pozostałymi, niekomunistycznymi państwami regionu, stworzyło polityczne forum dla rozwiązania roszczeń Filipin o północne Borneo (prowincja Sabah), a także potwierdziło funkcjonowanie Singapuru jako niepodległego państwa. Pod koniec lat 70. członkowie ASEAN podjęli pewne kroki w kierunku intensyfikacji współpracy gospodarczej. Pierwszą inicjatywą w 1976 roku były projekty rozwoju przemysłowego (*ASEAN Industrial Projects*) [Dobosiewicz 1989]. Kolejne inicjatywy dotyczyły budowy systemu wzajemnych preferencji w handlu (porozumienie z 1977 r.), wzmocnienia współpracy przemysłowej (1981 r.), zaangażowania sektora prywatnego w przedsięwzięcia industrializacyjne (1983 r.) oraz promocji eksportu (1988 r.). Żadne z tych przedsięwzięć nie odniosło jednak istotnego sukcesu. Pojawiła się potrzeba zupełnie nowej formuły współpracy.

W 1993 r. członkowie ASEAN podpisali umowę powołującą Strefę Wolnego Handlu ASEAN (*ASEAN Free Trade Area-AFTA*). Celem tego porozumienia była redukcja ceł i zniesienie barier pozacelnych we wzajemnym handlu. Początkowo tworzenie strefy wolnego handlu zaplanowano na 15 lat, jednak z powodu kryzysu finansowego, który dotknął Azję w 1997 r., przywódcy państw – sygnatariuszy zdecydowali o przyspieszeniu tego procesu. 1 stycznia 2002 r. Malezja, Indonezja, Filipiny, Singapur i Tajlandia utworzyły ostatecznie obszar wolnego handlu [Bożyk 2004]. W tym okresie do organizacji przystępowali nowi członkowie – Wietnam, Laos, Birma i Kambodża (w 1984 r. do ASEAN zaproszono Brunei). AFTA nie jest jedyną formą integracji w regionie Azji Południowo-Wschodniej. Najsilniejsze gospodarczo państwa Azji Wschodniej, czyli Chiny, Japonia oraz Korea Południowa, nie przyłączyły się do Strefy Wolnego Handlu ASEAN, dlatego pojawiła się inicjatywa włączenia tych krajów do AFTA. Od 1997 r. przywódcy owej „wielkiej trójki” rozpoczęli regularne spotkania z przywódcami państw ASEAN, co dało początek niesformalizowanej współpracy pod nazwą ASEAN+3. Dalekosieżnym celem tych spotkań jest stworzenie jednej strefy wolnego handlu w całej Azji Wschodniej, ale proces ten napotyka na poważne polityczne przeszkody. Ujawnia się tu bowiem współzawodnictwo Japonii i Chin o faktyczną dominację. Najprawdopodobniej z tego właśnie powodu współpraca w ramach ASEAN+3 nie przyniesie spodziewanych rezultatów, a łatwiejszą i bardziej praktyczną drogą będzie zawieranie dwustronnych porozumień o wolnym handlu między poszczególnymi państwami ASEAN a rządami Chin, Japonii i Korei Południowej.

Od 1996 roku działa Program Współpracy Przemysłowej ASEAN (AICO), który ma na celu zarządzanie zasobami surowcowymi oraz podniesienie konkurencyjności przemysłu wytwórczego przez połączenie środków produkcji ponad granicami państw [Haliżak 1999]. Połączenie to jest realizowane przez preferencyjne taryfy celne, nie większe niż 5%. Aby przedłużyć ważność programu AICO 21 kwietnia 2004 ministrowie ekonomiczni ASEAN podpisali porozumienie – *Protokół o Wniesienie Poprawek do AICO*. Protokół ten zapewnił nowe stawki taryf celnych przyznane projektom AICO. Wynosiły one 0% dla Brunei, Malezji i Singapuru, 0-1% dla Filipin, 0-3% dla Tajlandii i Birmy. Te stopniowe zmiany taryf doprowadziły do zredukowania stawek taryf do 0% od 1 stycznia 2005 r. (Wietnam zredukował te taryfy 1 stycznia 2006 r.).

PODSUMOWANIE

ASEAN stanowi bardzo rozwinięty system integracji gospodarczej państw pozaeuropejskich. Niezwykle ważnymi elementami polityki gospodarczej państw tego ugrupowania integracyjnego są rolnictwo, leśnictwo i pozyskiwanie bogactw przyrodniczych. Od początku istnienia organizacji poszczególne państwa w polityce gospodarczej szczególną uwagę zwracają na te zagadnienia, m.in. ze względu na to, że obszar ugrupowania jest nadal jednym z ważniejszych obszarów surowcowych świata. Rola gospodarcza i polityczna krajów Azji Południowo-Wschodniej we współczesnym świecie stale rośnie. Struktury ASEAN muszą rozwiązywać problemy związane z postępującymi procesami globalizacji, wzrostem światowej konkurencji oraz rosnącą siłą korporacji transnarodowych. We współczesnej gospodarce światowej ten rejon świata odgrywa coraz większą rolę, zwłaszcza za sprawą Indii i Chin, jednak państwa członkowskie ASEAN również nie pozostają w tyle.

LITERATURA

- Bożyk P. (red.). 2004: *Egzemplifikacja międzynarodowych stosunków gospodarczych*, WSHiP, Warszawa. PWN, s. 251
- Dobosiewicz Z. 1989: *Ugrupowania integracyjne Azji*, SGPiS, Warszawa. PWN, s. 9.
- Geograficzny atlas świata*, PPWK im. Eugeniusza Romera, S.A. Warszawa-Wrocław 1995, s. 24, 25, 26, 27, 114, 115.
- Haliżak E. 1999: *Stosunki międzynarodowe w regionie Azji i Pacyfiku*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa, s. 282..
- Lawacz M. 1991: *ASEAN – geneza, działalność, perspektywy współpracy z Polską*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa. s. 72.
- Popularana encyklopedia powszechna, atlas świata*, Wydawnictwo Opres, Kraków 2001, s. 138, 142, 144, 153.
- Przeglądowy atlas świata. Azja część 1*, Wydawnictwo FOGRA, Kraków 2000, s. 215, 218, 236, 238.
- Przeglądowy atlas świata. Azja część 2*, Wydawnictwo FOGRA, Kraków 2000, s. 48, 74, 83, 110, 116, 199, 212, 223, 247, 263.
- Raport ASEAN 2004-2005*, s. 21 źródło: <http://www.aseansec.org/4921.htm>.
- Rocznik statystyczny ASEAN 2003* s. 268 źródło: <http://www.aseansec.org>.
- Rocznik statystyczny FAOSTAT OAA*, 2011.

Mamadou Wague

AGRICULTURE AND INDUSTRIE ASEAN (THE ASSOCIATION
OF SOUTHEAST ASIA NATIONS)

Summary

The purpose of this article was to outline the issues related to agriculture, forestry, industry and management of natural resources in the countries of the Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). ASEAN is a very interesting example of a regional integration grouping in countries overseas. In its development draws attention to various sectors of the economy, including agriculture, forestry and natural resources. The various integration forms related to natural resources policy is an extremely important issue for member countries of ASEAN. Natural resources are very important segment of their economies.

Adres do korespondencji:
dr Mamadou Wague
e-mail: waguem55@yahoo.fr